

jednom danu 25 km prema Italiji, rezolutno odbio ideje o pregovorima. Nakon ulaska SAD-a u rat u travnju 1917. bilo je jasno da odnosi s Austro-Ugarskom više ne mogu krenuti uzlaznom putanjom. Čapo je istaknuo i posjet srpske vojne misije Washingtonu na čelu s Milojkom Vesnićem. Za razliku od Jugoslavenskoga odbora, koji nije imao državni legitimitet, srpska je misija došla do predstavnika vlade SAD-a i iznijela planove o ujedinjenju. Iako je prema prvotnoj analizi State Departmenta bilo predviđeno da Dvojna Monarhija u transformiranom obliku nastavi postojati, posljednje sumnje u budućnost Monarhije odagnalo je američko priznanje Narodnoga vijeća Čehoslovačke i odluka Hrvatskoga sabora, koja je bila i povod skupa.

Vrijeme – 29. listopada 2018. – i mjesto – Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beču – održavanja skupa u velikoj su mjeri doprinijeli da se kompleksan povijesni kontekst odluke koja je dugoročno utjecala na hrvatsku povijest bolje razumije ili barem pokuša razumjeti.

Domagoj Marić

Ivan Kovačić, *Grozote rata. Dnevnik s Goričkog fronta*, prir. Snježana Buczkowska i Nada Draganja (Split; Zagreb: Gradska knjižnica Marka Marulića; VBZ, 2016), 256 str.

Stota obljetnica Prvoga svjetskog rata potaknula je objavljivanje brojnih memoarskih radova o sudjelovanju Hrvata u vojsci Austro-Ugarske Monarhije, koji su u pravilu gotovo cijelo stoljeće čekali mogućnost da stignu do publike. Mnogi su autori svoje dnevnikе pažljivo pohranili u ladice i ostavili nasljednicima. Ivan Kovačić zapisao je svoja sjećanja 1921. godine i namjeravao ih je objaviti, no za to u to vrijeme nije bilo interesa.

Ivan Kovačić (1897. – 1981.), splitski pučki književnik, poznatiji je po opisima života splitskih težaka, također nastalim na temelju autorovih sjećanja, ali pisanih na dijalektu i s mnogo humora. No, zapisi o ratu i zarobljeništvu uglavnom su pisani književnim jezikom i bez humorističnoga tona s ciljem prikazivanja proživljenih događaja i užasa kojima su sudionici Velikoga rata bili izloženi. Zapisi su pisani po naknadnom sjećanju, ali su oblikovani kao dnevnik. Prema navodu samoga autora, poticaj za pisanje bilo mu je čitanje Zolina *Sloma*. Sjećanja otvara kratko uvodno poglavlje „Ishodište” (str. 6 – 9), u kojem su opisane obiteljske prilike i okolnosti u kojima je autor mobiliziran, nakon trojice starije braće, a prije nego što je navršio 18 godina. To zapravo nije dio autorova originalnoga dnevnika, nego zapis njegova sina nastao prema pričanju autora te je jedini napisan u duhu poznatoga Kovačićeva dijalektalnog i humorističnog pripovijedanja.

Glavni dio knjige čine sjećanja pod naslovom „Grozote rata” (str. 11 – 189). Autor najprije opisuje okolnosti u kojima je dnevnik nastao i načela kojima se vodio, što najbolje sažimaju riječi: „Nije mi bila nikakva namjera nekog veličati, a drugog omalovažavati. Pa makar da i ne bude nekim današnjim patriotima ova knjiga prijazna, opisao sam baš onako kako se događalo” (str. 11 – 12). Dalje donosi sjećanja na ratne dane počevši od svibnja 1915., kada je kao regrut pošao u Doboj, gdje je raspo-

ređen u 37. domobransku pukovniciju. Odatle je u kolovozu upućen na Jugozapadno (Sočansko) bojište, odnosno na Gorički front, što je naziv koji autor upotrebljava u dnevniku. Slikoviti su opisi krajolika i života u kavernama, ali i sukoba, topovskih kanonada, užasnih rana, gomila mrtvih i straha. Zbivanja i njihovi opisi u dnevniku zgusnuti su i dojmiljivi te nije lako izdvojiti primjere koji bi to dovoljno dobro dočarali. Borbe na Peumi i Oslavlju u studenom i prosincu 1915. donekle oslikavaju podnaslovi poput „Pakao” ili „Nedjelja. Čitav dan u rovovima na prvoj liniji. Od naše 9. čete ostalo je 36 vojnika”. Dane koje nije proveo na prvoj crti obilježavaju marševi iz Gorice za Šempas ili Ajdovščinu i natrag. Kratko smirenje i malo ugodna raspoloženja donose blagdanski dani od Božića 1915. do Tri kralja 1916., a zatim ponovo „Ratne operacije, dan i noć”, no nakon što je krajem studenoga izgubljeno Oslavlje, sada su položaji samo na Peumu. Na istom potezu između prve crte na Peumu i odmora u Gorici protječu i sljedeći mjeseci uz ponovno zauzimanje Oslavlja. Zatim od svibnja slijede položaji na Monte Sabatinu, uz sve strože kažnjavanje vojnika i za najsitnije prijestupe. Slikovito su opisane i žestoke borbe u lipnju te posebno teške borbe u kolovozu 1916., tijekom kojih autor zapisa bježi i pada u zarobljeništvo. Dani u zarobljeništvo također su opisani u dnevniku, no nisu objavljeni u ovoj knjizi nego naknadno u posebnoj.

Knjigu dalje ispunjava jedna pjesma ratnoga ugođaja i pripovijetka „Malčika” (str. 190 – 222), zapisana početkom pedesetih godina, ali tematski vezana uz sadržaj dnevnika. Na kraju knjige su različiti dodatci, među kojima je najzanimljiviji niz fotografija sa Sočanskoga bojišta (str. 233 – 253).

Izdavanje ovoga djela autobiografskoga karaktera još je jedan doprinos sagledavanju ratne stvarnosti pogledom odozdo, kroz sjećanje običnoga vojnika, te kao izvor nudi niz mogućnosti korištenja za različite komparativne studije. Osim istraživačima, knjiga je zanimljiva i za širu publiku, pogotovo ljubitelje vojne povijesti, a napose povijesti Prvoga svjetskog rata, jer nudi zanimljivo štivo pisano lijepim i jasnim stilom bez imalo uljepšavanja teške ratne stvarnosti.

Zdravka Jelaska Marijan